

KÜRESEL TİCARET, YAPTIRIMLAR ve RUSYA (DÜNYA TİCARET ÖRGÜTÜ RAPORU)

GİRİŞ

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) tarafından 12 Nisan tarihinde yapılan açıklamada, COVID-19 salgınına ilaveten Ukrayna Rusya savaşının ve buna ilişkin alınan yaptırım kararlarının küresel ticaret üzerine olumsuz sonuçlarının görüldüğü ilan edilmiştir. Yapılan basın açıklaması ile birlikte kamuoyuna sunulan raporda küresel ticaret konusundaki ayrıntılı analizlere de yer verilmiştir.² DTÖ tarafından yapılan değerlendirmede bu defa Rusya'nın mal ticareti ve özellikle ham petrol ve hizmet ticareti ile ilgili konuların geniş şekilde yer verildiği görülmüştür.

MAL VE HİZMET TİCARETİ İLE İLGİLİ ÖNGÖRÜLER

DTÖ açıklamasında, salgın nedeniyle esasen kırılğan olma özelliğini muhafaza eden küresel ticaret hacminin sürmekte olan Ukrayna-Rusya savaşının etkisiyle, 2022 yılı için büyüme tahmininin **bu defa %4,7 yerine şimdilik %3 olarak aşağıya doğru** revize edildiği belirtilmektedir. Ayrıca Çin de COVID-19 salgını nedeniyle katı bir şekilde uygulanan kapanmanın, tedarik zinciri üzerindeki olumsuz etkisine de yer verilmiştir. 2023 yılı için küresel ticaret hacmindeki gelişmenin %3,4 olması da beklenmektedir. Açıklamada ayrıca Ukrayna'daki gelişmelere bağlı olarak bu beklentinin daha da aşağı doğru revize edilebileceği de belirtilmektedir. İhracat kısıtlamaları, enerji maliyetleri, COVID-19, yatırımlarda ve ulaştırma hizmetlerinde aksaklıklar nedeniyle ticari maliyetlerin artmasının beklendiği belirtilmektedir.

İlaç, bilgisayar ve bütünleşmiş devre ile ilgili ticaret hacminin, 2021 yılında salgın öncesi döneme göre daha yüksek oranda

¹ <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1257/Bozkurt+Aran>

² https://www.wto.org/english/news_e/pr902_e.htm

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazarına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

gerçekleştiği, bunun da COVID-19 aşılara olan talebin yükselmesi ve uzaktan çalışmanın yaygınlaşması ile açıklanabileceği belirtilmektedir.

Bu arada 2021 yılında mal ticaret hacminin %9,8 oranında artarak 22,4 trilyon ABD doları seviyesine ulaştığı, özellikle Asya bölgesinde büyümenin %13,8 oranında gerçekleştiği hesaplanmıştır.

Bu vesile ile açıklama yapan DTÖ Genel Direktörü Ngozi Okonjo-Iweala, Ukrayna savaşının muazzam bir insanlık felaketine yol açmasının yanında kritik bir aşamada bulunan küresel ekonomiye de zarar verdiğini ve bunun da hane harcamalarının büyük kısmını gıdanın oluşturduğu ve olumsuz gelişmenin özellikle düşük gelirli ülkelerde hissedileceğini söylemiştir. Dr. Ngozi özetle; tedarik zincirlerindeki daralma sonucunda oluşan arz kısıtlamalarının ve yükselen gıda fiyatlarının yoksul kesimlerin beslenme sorunu ile karşı karşıya kalmasına izin verilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca dönemin içe kapanma zamanı olmadığını, istikrarlı bir şekilde gıdaya adil erişimin ancak ticaretin geliştirilmesi ile sağlanabileceğini, ticaretin kısıtlanmasının ailelerin ve işletmelerin refahını tehdit edeceğini ve COVID-19 sonrasında kalıcı ekonomik toparlanma inşa etme görevini daha da zorlaştıracağını kaydetmiştir.

Dr. Ngozi tarihin dünya ekonomisini rakip bloklara ayırmanın ve en fakir ülkelere sırtımızı dönmeyen ne barışa ne de refah yol açmayacağını belirtmesi dikkat çekicidir.

BÜYÜME İLE TİCARET ARASINDAKİ İLİŞKİ

DTÖ tarafından yapılan analizler arasında küresel Gayrisafi Yurtiçi Hâsılasında görülen (GSYH-GDP) büyüme ile yine küresel ticaret hacmindeki artış oranları arasındaki ilişki irdelenmektedir. Yapılan simülasyonlar sonucunda küresel GSYH'nde büyümenin cari döviz kuru ile %2,8 olmasının beklendiği, bu oranın ise önceki %4,1 beklentisinden %1,3 aşağı yönde revize edilerek hesaplandığı belirtilmektedir. **Bu durumda küresel ticaretin %3, GSYH'nin ise %2,8 oranında büyüyeceği hesaplanmaktadır.**

2008 ekonomik kriz öncesinde küresel mal ticaretinin büyüme hızı, yine küresel anlamda GSYH'nin büyüme hızının iki katı olarak gerçekleşiyordu. Kriz sonrasında ticaret ile GSYH oran 1,1 olarak belirmişti. Bu hususta ticaret ile üretim arasındaki ilişki de esaslı bir değişikliğin veya iyileşmenin olmadığını göstermektedir.

RUSYA VE YAPTIRIMLAR

Açıklamada uygulanan yaptırımlar nedeniyle Rusya'ya ilgili bilgilere de geniş yer verilmiştir. Rusya Federasyonunun küresel ticaret bakımından önde gelen ülkeler arasında sayılmadığını da belirtmiş olalım. DTÖ'nün 2020 hesaplarına göre Rusya küresel anlamda 332 milyar dolarlık ihracatı ile 16'ncı, 240 milyar dolarlık ithalatı ile 21'nci sıradadır.³

Rusya ihraç kalemleri arasında % 59,1 oran ile yakıt ve madencilik ilk sırada gelmektedir. Raporda Rusya'nın **mal ticaretinde** esas olarak ham petrol ve doğal gaz ihracatı ile ilgili aşağıdaki değerlendirmelere yer verilmiştir.

- Brent ham petrol fiyatının Mart ayında 118 dolara yükseldiği bunun da ocak ayına göre %38, yıllık bazda ise %81 oranında artış gösterdiği ifade edilmektedir.

³ https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/trade_profiles21_e.htm

- Ayrıca doğal gaz fiyatlarının ise bölgeler arasında ciddi farklılıklar gösterdiği, **Avrupa'da doğal gazın Ocak ile Mart ayları arasında %45** arttığı belirtilmekte ve artan fiyatların reel gelirin düşmesinin yanında talep daralması da yaratabileceği sonucuna varılmaktadır.
- Rusya'ya uygulanan yaptırımlar sonucu **Avrupa ülkelerinin ithalatlarında beklenenden daha düşük performans görülmesinin** beklendiği kaydedilmektedir. Rusya'nın diğer bölgelere yakıt ihracatına devam edebileceği anlaşıldığından bu bölgelerdeki ihracat oranlarında düşük hızlarda olmakla beraber bir büyüme de görüleceği belirtilmektedir.

Rusya'ya uygulanan yaptırımların genelde **hizmet ticareti** ile ilgili olduğu için bu konu daha ayrıntılı olarak incelenmektedir. Rusya **2021 yılında 74 milyar dolar tutarında hizmet ithal ederken, 55 milyar dolar tutarında hizmet ihraç ettiğini** belirtilmekte uygulamaya başlanılan "yaptırımların" hizmet ticaretini olumsuz etkileyeceği kaydedilmektedir.

Bu konuda satırbaşları ile aşağıdaki tespitlere yer verilmektedir.

- Rusya'da yerleşik firmaların ve bireylerin üzerindeki Batı yaptırımlarının hizmet ticareti üzerinde güçlü bir etkisi olması beklenmektedir.
- Rusya, **küresel hizmet ticaretinde %0,9'lük** bir payla hizmet ihracatçıları arasında 24'ncü sırada; %1,4'lük pay ile ithalatçıları arasında 19'ncü sırada yer almaktadır.
- Rusya'nın 2019 yılında **hizmet ithalatının %42'si ve hizmet ihracatının %31,1'i Avrupa Birliği kaynaklıdır.**
- Rusya, 2019 yılında **Türkiye (%7,7), Birleşik Krallık (%5,1), Amerika Birleşik Devletleri (%4,0), Çin (%3,7) ve İsviçre'den (%3,3) ticari hizmet satın almıştır.**
- Salgın öncesinde, **Rusya hizmet ticareti ihracatının %46'sını seyahat/turizm ve hava taşımacılığı hizmetleri**, diğer taraftan **ithalatının ise %36'sını** bu kalemler oluşturuyordu. COVID-19'dan zaten etkilenmiş olan bu hizmetler ticaretinin, bu defa uygulanan yaptırımlardan dolayı daha büyük ölçüde olumsuz yönde etkilenmesi beklenir.
- İrlanda, **leasing yoluyla uçak kiralama hizmetlerinin** öne çıkması nedeniyle ayrıca olumsuz etkiye maruz kalmaktadır. Rusya'nın 2019 yılında AB ülkelerinden uçak, tekne leasing ödemelerinin 3,9 milyar dolara ulaştığı ve bu miktarın 2,6 milyar dolarını İrlanda'nın sağladığı leasing hizmetleri için kullanıldı belirtilmektedir. 2020 yılında ise Rusya'nın leasing yoluyla sağladığı hizmet ithalatı salgın kaynaklı seyahat kısıtlamaları nedeniyle %44'e düşmüştü. Bu defa yaptırımlar nedeniyle esasen düşüş eğiliminde olan leasing hizmet ithalatının yaptırımlarla hızlanması beklenmektedir.
- **Fikri mülkiyet hizmetleri**, Rusya'nın ithal ettiği diğer bir hizmet ticareti kategorisi olmuştur. Rusya'nın 2019'da yaklaşık 6,6 milyar ABD doları değerindeki ithalatının %96'sını Avrupa Birliği, İsviçre, Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Kore Cumhuriyeti ve Japonya sağlamıştır. Bu hizmetler temelde patentlerin, araştırma ve geliştirme çıktılarının, endüstriyel tasarımların, imtiyazların ve ticari markaların kullanım ücretlerini içermektedir.

SON SÖZ

DTÖ'nün üye güdümlü bir yapılanma sahibi olması nedeniyle sekreteryaya belirli sürelerle yayınladığı araştırmalar dışında kendiliğinden üyelerin talep etmediği konularda incelemeler yapmamaktadır. Bu defa 2022 yılında küresel ticaretin nasıl bir gelişme göstereceği konusunda beklentilerin yer aldığı raporda Rusya ve yaptırımlar konusuna ilişkin değerlendirmelere geniş şekilde yer vermiştir. Dikkatli bir üslup kullanılmakla beraber 2022 yılı ile beklentilerin özellikle yaptırım uygulamaları nedeniyle olumsuz olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer dikkat edilecek bir özellik ise Genel Direktör Dr. Ngozi'nin düşük gelir grubuna dâhil ülkelerin karşılaşacağı zorlukların bu vesile ile tekrar altını çizmesi olmuştur.